

Dobrik István

„Angyal lebeg a város felett”

Kondor Béla és Miskolc

Kondor Béla, elsősorban a grafikus, sok szállal kötődött pátriánkhoz. A miskolci grafikai műhely fontos színtere volt munkásságának. A művészek körében már a két világháború között, de később, 1945 után is működött egyfajta migráció. Kevésbé volt meghatározó számukra az állandó lakhely, művészetük fejlődését, kiteljesedését jobban szolgálta a földrajzi értelemben vett ideiglenesség. Hol egyik, hol másik barátjuknál töltek, hol az egyik, hol a másik alkotói műhelyben alkottak. Nem egyszer egy kiállítás, kiállítás-sorozat hívta őket az adott helyre. Kondort a grafika, a grafika szeretete és az 50-es évek közepe táján itt szerveződött grafikus műhely vonzotta Miskolcra. Pontosabban az e műhely által teremtett szabadság, friss levegő!

Kondor rendkívül sérülékeny és sebezhető, következőképp érzékeny ember volt. Később egyik versében írta: *„Egy percben az ember teste kifordul, s ami legbelül volt kívülré kerül, véd-telenül”*. Bántotta, és nagyon megsértette a festő szakról való eltanácsolás. Ez visszaköszön diplomamunkája bevezetőjében, amikor ezt írta: *„...eddigi grafikai próbálkozásaimat a későbbi festészeti munkám érdekében végeztem. Szeretném a kettőt egyeztetni és párhuzamosan csinálni, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy e két műfaj egymást segíti, és feltételezi, vagy inkább a grafika a festészet ága és alapja egyaránt.”*. Igen, ez a festő szakról eltanácsolt fiatal művész öntudatos válasza azoknak a tanároknak, akik néhány évvel azelőtt megpróbálták eltéríteni az önmaga számára kijelölt útról.

Az ötvenes évek második felében a művészetpolitika képviselőinek figyelmét lekötötte a festészet. A nap, mint nap tetten érhető stíluskorlátozás alól a grafikusok könnyebben megtaláltak kibúvót. A grafika némileg kiesett a politika látószögéből. Központja, Miskolc, messze volt a fővárostól. A grafikai műhely létrehozása a borsodi származású Feledy Gyulához köthető. Feledy Krakkóban végezte el a Képzőművészeti Főiskolát, s az ottani grafikai hagyományok, a főiskola grafikai irányultsága erősen hatottak a művészetére. Amikor Krakkóból hazakerült, először a főiskolán tanított, de hazavagyott Borsodba, Miskolcra. Kijárta a Művészeti Alapnál, hogy a sokszorosított grafikához nélkülözhetetlen eszközöket kapjon: a miskolci grafikai műhely 1955-ben rézkarcnyomó prèssel, majd litográf géppel is rendelkezett. A műhely Miskolcra csalta a fiatal grafikusokat, élükön Kondor Bélával. Hosszabb-rövidebb ideig dolgozott itt rajta kívül Kass János, Reich Károly, Csohány Kálmán, Rékassy Csaba, az egyébként is miskolci születésű Ágotha Margit, nem beszélve a Miskolcon végleg lételepülő művészekről, Lenkey Zoltánról, Barczy Pálról, Kunt Ernőről, Lukovszky Lászlóról, Tóth Imréről, Pető Jánosról. A műhely „szülte” 1961-ben a rövid időn belül rangos képzőművészeti eseménnyé váló, máig élő Miskolci Országos Grafikai Biennálét.

Kondor állandó kiállító művész volt ezeken a biennálékon. 1961-ben fametszeteivel, rézkarcival szerepelt, majd a következőn, 1963-ban a Miskolcon készült litográfiáit mutatta be. Ezek elnyerték a hatezer forintos nagydíjat, s mint ilyen, a következő, 1965-ös biennálén külön teremben, önállóan állíthatta ki legújabb munkáit. Utoljára 1967-ben olvashattuk a nevét a

kiállító művészek névsorában. Minden művészettörténész, aki foglalkozott, vagy foglalkozik Kondor Béla munkásságával, megállapítja: Miskolc fontos szerepet játszott Kondor életében. Itt szabadon kísérletezhetett és kereshette a grafikai technikában rejlő új lehetőségeket. Bolgár Kálmán művészettörténész, aki azokban az években a Fialat Művészek Stúdiójának vezetője volt, a következőket mondta az akkori magyarországi lehetőségekről: *„Magyarországon akkor csak a kereszthálós, úgynevezett rembrandti rézkarcolást ismerték el, a foltmaratást írtották, a monotypia esetlegessége miatt bűn volt, a főiskolán nem volt litográf gép, így a technikát sem tanították”*. Ezért volt Miskolc oly vonzó Kondornak és társainak, hisz itt, az Avas alján, egy modernebb szellemi légkörben dolgozhattak, megfelelő technikai feltételek mellett.

A grafika birodalmában Kondort királlyá koronázták, sorra nyerte a hazai és külföldi grafikai biennálék díjait, de a sors furcsa fintora, hogy az annyira áhított megbízások a monumentális falképekre késtek. *„Főként könyvek illusztrálásából élek”* – írta önéletrajzában ezekről az évekről. Igen, úgy tűnik, szándékosan igyekeztek kiszorítani őt a festészet mezsgyéjéről. Magyarozatként sokféle okot felsorolnak: egyeseknek túl konzervatív volt, mások viszont túlzott modernséggel vádolták. Akadtak olyanok, akik szerint műveinek pesszimista hangvétele taszította ki a „festői státuszból”. Németh Lajos művészettörténész szerint mindezek spekulatív magyarázatok, Kondort 1956 festőjeként bélyegezte meg a művészetpolitika. Nagy szerencse, hogy a grafika műfajában – s ebben a kedvteremtő miskolci műhely is szerepet játszott –, mégis kiteljesedhetett. Ebből a sikerélményből töltekezve, festett is. Hálások lehetünk ezért.

1974-ben, a művész halála után két évvel, a Kondor-hagyatékot a magyar állam megvásárolta a magyar múzeumok, elsősorban a Magyar Nemzeti Galéria számára. Ekkor került egy jórészt grafikai gyűjtemény a miskolci Herman Ottó Múzeum tulajdonába, ahol már korábbi vásárlásokból is őriztek néhány Kondor-művet. Idekerült festőállványa, harmóniuma, nyomóprése is. Később az anyag tovább gazdagodott a Kondor-család által ajándékba adott lapokkal. Felmerült egy állandó kiállítás gondolata, amelyet végül 1977-ben nyitottak meg. Az akkori múzeumi elképzeléseknek megfelelően bútorokkal, személyes tárgyakkal berendezett emlékszobában mutatták be a kondori életmű egyes darabjait. Ezt a kiállítást 1989-ig láthatta a közönség. Miskolc város vezetése 1991-ben úgy döntött, hogy a város új, állandó tárlattal tiszteleg Kondor Béla emléke előtt. A kiállítás 1992-ben a Petró-házban kapott helyet, a Szalay Lajos emlékkiállításal együtt. Amikor pedig az ősi Rákóczi-házban létrejött a Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum, az épület tetőterében, Viszlai József tervei alapján, megszületett a Kondor Béla-terem, amelyet „Az angyal megjelenése” kiállítással nyitottunk meg. A XXIII. Országos Grafikai Biennálét követően idén októberben újrarendezett Kondor Béla-kiállítással – benne az újra bemutatott Dózsa-sorozattal – a múzeum nemcsak Miskolc legnevesebb grafikusa előtt tiszteleg, de emlékezik az 1956-os forradalom 50. évfordulójára is.

